

[in nuce]

*Colecția de față adună
fragmente „veșnic verzi“
din cultura umanității,
împletind discursuri din artă,
literatură, științe sociale și
religie care constituie, dincolo de
renumele auctorial și de valoarea
pentru fiecare domeniu în parte,
pilde ale înțelepciunii
tuturor vremurilor.*

Comenius (Jan Amos Komenský) este un simbol al tragediei poporului ceh de după 1620, filosof, pedagog, istoric, traducător și

autor de lucrări originale, dar mai ales un cântăreț al speranței și credinței ne-strămutate în lumina științei. Exponent strălucit al gândirii din secolul al XVII-lea, este cel după al cărui model de organizare a învățământului de toate gradele este structurată și școala zilelor noastre. A susținut cu feroare dezvoltarea complexă a ființei umane de la cea mai fragedă vârstă, împletind în concepția sa ideile Renașterii cu cele ale Reformei. *Labirintul lumii și raiul inimii*, cea mai reprezentativă lucrare a literaturii baroce cehe, prezintă caracteristicile literaturii moderne, îmbinarea dintre autenticitate și ficțiune printr-o alegorie transparentă. Călătorul prin orașul-lume dorește să cunoască mai multe stări pentru a se decide apoi să urmeze una dintre ele și vede pe sub ochelarii amăgirii adevărata față a lumii.

comenius

labirintul lumii și raiul inimii

LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE

Comenius

LABIRINTUL LUMII ȘI RAIUL INIMII

Comenius

Copyright © 2013 Editura ALL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României COMENIUS

Labirintul lumii și raiul inimii / Comenius; trad.:
Irina Ionescu. – București: Editura ALL, 2013
ISBN 978-606-587-133-5

I. Ionescu, Irina (trad.)

821.124-4=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALL**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALL**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2013 by **ALL**.

Editura **ALL**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Traducere și note: Anca Irina Ionescu

Redactare: Alina Bogdan

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Iulian Curuia

Design copertă: Alexandru Novac

*Am văzut tot ce se face sub soare;
și iată că totul este deșertăciune
și goană după vânt!
Eclesiastul, I:14*

*Mergi, carte, în lume, fără teamă
în fața lui Cato cel aspru,
repede te grăbește, ca un cunoscător
pe căile labirintice.
Și după ce vei străbate și vei alerga
pe străzi, spune: „Prea bunule cititor,
însușește-ți de la mine numai
ce este cel mai bun.”¹
M. Georg Colsinius*

---

¹ Aici și mai departe, traducerea pasajelor în limba latină în original a fost revizuită de Mihail-George Hâncu, căruia îi aducem mulțumiri și pe această cale. Catrenul este compus de Magistrul Georg Colsinius, pe numele lui ceh Jiří Kavka, cărturar silit să plece în exil după lupta de la Muntele Alb (1620), decedat după 1643.

DEDICAȚIE

*Celui mai strălucit și cu adevărat nobil domn,
Domnului Carol cel Bătrân din Žerotín² etc. hatman
provincial al Moraviei, domnul meu cel mai milostiv*

Cu adevărat că m-aș sfi, ca în aceste vremuri teribil de furtunoase și pline de neliniști, să te tulbur pe tine, Luminăția Ta, prea strălucite Domn, fie și numai cu această scrisoare, precum și cu dedicarea unei scrieri, dacă această scriere nu ar fi una dintre acelea care își propun să împace sufletul și să-l liniștească întru Dumnezeu. Am să spun cum stau lucrurile. Deoarece nu am avut intenția și nici nu mi-a plăcut să zăbovesc în această însingurare și în această pustietate a mea nedorită, departe de îndatoririle profesiei mele, am început în lunile precedente să cuget, printre altele, la zădărnicia lumii (pornind de la imboldurile potrivite de pretutindeni), până

---

² Comenius a dedicat lucrarea *Labirintul lumii și raiul inimii* protectorului său, Carol cel Bătrân din Žerotín (1564-1636), politician ceh important din Moravia, susținător al Bisericii Fraților Moravi (*Jednota bratrská*). A studiat dreptul, teologia și limbile străine și a călătorit mult prin Europa. A luptat în Franța alături de hughenoți și de Henric IV de Navara, iar după lupta de la Muntele Alb (1620) din Cehia, a fost unul dintre puținii necatolici care au primit permisiunea de a rămâne în țară, la moșia sa de la Brandýs pe Orlice, unde l-a adăpostit un timp, în secret, și pe Comenius.

când, în cele din urmă, în mâinile mele a luat naștere această lucrare pe care o închin Luminăției Tale.

Prima parte înfățișează în mod ilustrativ păcatele și zădărniciile acestei lumi, așa cum se îndeletnicește ea cu mare trudă cu lucruri meschine și cum totul se preface jalnic în cele din urmă în batjocură sau bocet. A doua parte descrie uneori sub un văl, alteori în mod vădit, fericirea adevărată și fără sfârșit a fiilor Domnului: cât de fericiți sunt cu adevărat cei care, întorcând spatele lumii și tuturor lucrurilor lumești, se lipsesc numai de Domnul, ba chiar se contopesc cu el. Recunosc că tot ceea ce a fost dat aici este de abia început și încă nu este desăvârșit. Dar văd că materia este foarte rodnică și peste măsură de potrivită pentru ascuțirea darului scriitoricesc și întru șlefuirea limbii, astfel că aceste lucruri s-ar putea înmulți la nesfârșit cu noi idei. Dar indiferent cum ar fi, am considerat totuși de cuviință ca ceea ce am alcătuit din hârtii demne de a fi aruncate să dedic Luminăției Tale. Cu ce intenție încă nu îndrăznesc să spun: dar, când vei citi, fie Luminăția Ta vei sesiza cu propria inteligență, fie voi putea explica altă dată. Voi aminti numai că nu am considerat că nu se cuvine să dedic această lucrare celui care, suferind în mii de chipuri și gustând din suferințele și suferințele acestei mări pământești, și-a găsit totuși odihna în portul liniștit al conștiinței sale curate.

Acum nu urez Luminăției Tale nimic altceva, decât să trăiască bucuroasă întru Hristos, să se simtă în siguranță în fața lumii și a Satanei, să aștepte cu bucurie să dobândească cu drept deplin viața care va urma după aceasta (ah, sărmană!) de aici. Iar până

atunci să ne îndrume, să ne îndemne, să ne aline și să ne întărească binecuvântatul Duh al Domnului nostru etern Milostiv. Amin.

Am scris la Klopoty³,
în ziua de 13 decembrie 1623.

Devotată slugă a Luminăției Tale,
J. A. Comenius

---

³ Denumirea secretă a moșiei Brandýs pe Orlice.

CĂTRE CITITOR

1. Orice făptură, chiar și cea fără minte, tinde în mod firesc să se desfete în lucruri plăcute și confortabile și să râvnească la ele; firește, așadar, tot așa și omul, în care puterea înnăscută a rațiunii trezește o astfel de aspirație către ceea ce este bine și confortabil. Și nu numai că trezește, dar îl și îmboldește să-i placă cu atât mai mult și să-și dorească cu mai multă înflăcărare ceva, cu cât acel ceva este mai bun, mai plăcut, mai comod. De aceea, de mult s-a ridicat între înțelepți întrebarea, unde și în ce constă binele suprem (*summum bonum*), pe care să se statornicească dorința omenească: adică pe care, atingând-o omul cu gândul său, să poată și să trebuiască să-și găsească acolo odihna, fără a mai fi nevoit să ceară nimic altceva.

2. Dacă vom acorda atenție acestei chestiuni, vom constata că, nu numai printre filosofi s-a cercetat și se cercetează cum ar trebui rezolvată chestiunea aceasta, dar, în general, gândul fiecărui om se îndreaptă spre locul și modul în care ar putea ajunge la cea mai deplină mulțumire; și s-a văzut că aproape toți oamenii ies în afara propriei ființe și caută în lume și în lucrurile ei ceva cu care să-și aline și să-și împace gândul, unul în moșie și averi, altul în plăceri și desfătări, altul în glorie și onoruri, altul iarăși în înțelepciune și învățătură, altul într-o tovărășie

veselă etc.; și așa, pe scurt, cu toții cercetează lucruri care sunt în afara ființei lor și în acestea își caută binele lor.

3. Dar că aceasta nu se găsește acolo, ne mărturișește cel mai înțelept dintre oameni, Solomon, care, la fel, căutând să-și odihnească gândul și străbătând și cercetând întreaga lume, în cele din urmă a spus: „Mi-am pus inima să cunosc înțelepciunea și să cunosc prostia și nebunia. Dar am înțeles că și aceasta este goană după vânt.“ (*Eclesiastul*, 2, 17) Găsind după aceea alinarea gândului drept, a spus că pentru aceasta omul trebuie să lase ceea ce este pe astă lume și să-L caute în sine numai pe Dumnezeu însuși, să se teamă de El și să respecte poruncile Lui. Căci „Aceasta este datoria oricărui om“ (*Eclesiastul*, 12,13). La fel a conchis și David, că cel mai fericit om este acela care, luându-și ochii și gândul de la lume, se ține numai de Dumnezeu și, avându-L pe El ca pârtaș, întotdeauna trăiește cu El în inimă. (*Psalmi*, 73)

4. Slăvită fii, milostivire a Domnului, care și mie mi-ai deschis ochii ca să descopăr zădărnicia cu multe fețe a acestei lumi minunate la prima vedere și amăgirea ticăloasă ce se ascunde pretutindeni sub strălucirea exterioară și să învăț să caut în altă parte pacea și siguranța minții. Și dorind să înfățișez mai bine acest lucru în fața propriilor ochi și ai altora, m-am gândit să pornesc în această călătorie sau peregrinare prin lume: unde și ce fel de lucruri ciudate am zărit sau cu care m-am întâlnit și unde și cum am aflat în cele din urmă alinarea atât de dorită și în lume zadarnic căutată, totul am înfățișat în tratatul de

față. Și nu contează cu câtă iscusință; să dea Domnul să ne fie de folos mie și aproapelui meu.

5. Nu este plăsmuire ceea ce vei citi, cititorule, deși are înfățișare de basm: ci sunt lucruri adevărate, pe care singur le vei recunoaște, mai ales dacă știi câte ceva despre viața și peripețiile mele. Pentru că aici, în cea mai mare parte, am înfățișate propriile mele întâmplări, trăite în puținii ani ai vieții mele, dar și unele pe care le-am văzut la alții sau de care am avut știință. Însă nu am pomenit toate încercările prin care am trecut, în parte de rușine, în parte pentru că nu am văzut la ce ar folosi altora să le cunoască.

6. Călăuzele mele și, de fapt, ale oricui orbăcește prin lume, sunt două: *Curiozitatea* minții, care scotocește totul, și *Obişnuința* îmbătrânită în lucruri, care acoperă cu o spoială de adevăr amăgirile vieții. Dar dacă pornești pe urma lor cu mintea trează, vei descoperi împreună cu mine încâlcirea jalnică a neamului nostru; iar dacă ți se va părea altfel, să știi că ai pe nas ochelarii amăgirii generale prin care vezi totul pe dos.

7. În ceea ce privește cercetarea stării bucuroase a inimilor dăruite Domnului, aici ea este descrisă mai mult ca model, decât așa cum s-ar găsi pe deplin la toți cei aleși. Dar nu duce lipsă Domnul Dumnezeu nici de astfel de suflete curate și orice credincios sincer, citind aceasta, este dator să-și dorească să ajungă la același grad de perfecțiune.

Rămâi cu bine, bunule creștin, și călăuza lumii, Sfântul Duh, să-ți arate mai bine decât mine și zădărnicia lumii, și gloria, alinarea și bucuria inimilor celor aleși și uniți cu Domnul.

AMIN

Partea I

labirintul lumii

CAPITOLUL I

Despre motivele călătoriei prin lume

Când am ajuns la vârsta la care minții omenеști începe să i se dezvăluie deosebirea dintre bine și rău, văzând eu diferite stări, grupuri sociale, profesii, lucrări și feluri de a gândi care se întâlnesc printre oameni, mi s-a părut nu mică nevoia de a chibzui bine din ce mulțime de oameni doresc să fac parte și cu ce lucrări să-mi petrec viața.

Nestatornicia minții

2. Reflectând îndelung și adesea la această chestiune și sfătuindu-mă sârguincios cu propria-mi minte, m-am gândit să-mi aleg un mod de viață în care să fie cât mai puține griji și cât mai mică trudă, dar cât mai mult confort, împăcare și gânduri bune.

3. Totuși mi s-a părut din nou că nu este deloc lesne să-mi dau seama care și ce fel de meserie ar putea fi aceasta; și nu știam cu cine să mă sfătuiesc îndeajuns; și, de fapt, nici nu prea îmi venea să mă sfătuiesc cu cineva, gândindu-mă că fiecare îmi va lăuda lucrarea sa. Iar de unul singur mă feream să mă apuc în grabă de ceva nu îndrăzneam, căci mă temeam să nu greșesc.

4. Deși recunosc că încercasem să mă apuc în taină de un lucru, de altul și de al treilea, dar imediat le

părăsisem pe toate; pentru că în fiecare lucrare am descoperit și dificultăți și zădărnicii (după cum mi s-a părut). Și apoi mă temeam ca nestatornicia mea să nu mă facă de rușine; și, așa, nu știam ce să fac.

5. Și după ce m-am chinuit și m-am frământat mult în sinea mea, am ajuns la concluzia să examinez mai întâi toate lucrările omenești care se află sub soare și abia după ce voi fi comparat în mod rațional pe una cu alta, să-mi aleg o anumită stare și să-mi orânduiesc cumva frumos lucrările mele pentru a mă bucura de o viață frumoasă pe lume. Și cu cât cugetam mai mult la aceasta, cu atât această cale îmi plăcea mai mult.

CAPITOLUL II

Călătorul îl primește drept călăuză pe
Celceestepestetot

Și am ieșit afară din singurătatea mea și am început să privesc de jur-împrejur, gândindu-mă de unde să încep. Și atunci, dintr-odată, nu știu de unde a apărut un om cu mersul sprinten și vorba ageră; mi se părea că picioarele, ochii, limba, totul era la el ca o sfârlează. El, apropiindu-se de mine, m-a întrebat încotro am pornit. Eu i-am zis că am ieșit din casa mea și am intenția să colind prin lume și să cunosc câte ceva.

Lumea ca un labirint

2. Încuviințând, a zis:

— Dar unde este călăuza ta?

— Nu am niciuna, am răspuns eu. Mă încred în Dumnezeu și în ochii mei, că nu mă vor abate de la drumul cel drept.

— Nu vei împlini nimic, a spus el. Ai auzit vreodată de labirintul din Creta⁴?

— Am auzit ceva, zic eu.

---

⁴ În mitologia greacă, este labirintul construit de Dedal pentru regele Minos din Creta pentru a-l ține încuiat acolo pe Minotaur, personaj legendar jumătate om, jumătate taur, care a fost în cele din urmă ucis de eroul atenian Tezeu. Acesta a reușit să iasă din labirint cu ajutorul iubitei sale, Ariadna, care i-a dăruit un ghem de lână, aceasta fiind, de fapt „cheia“ labirintului.

— Era o minune a lumii, a spus el, o construcție alcătuită din atât de multe încăperi, despărțituri și coridoare, încât cine intra în el fără o călăuză, întotdeauna se plimba și se sucea încoace și încolo și niciodată nu mai nimerea să iasă afară. Dar acela era o glumă față de modul în care este orânduit, mai ales acum, labirintul acestei lumi. Nu te sfătuiesc să pornești într-acolo de unul singur, crede-mă, căci am trecut prin mai multe.

Descrierea insolentului

3. — Dar de unde să iau o astfel de călăuză? am întrebat eu.

— Eu sunt cel care îi conduce pe toți care își doresc să vadă și să cunoască lumea și le arăt ce și unde este; de aceea ți-am ieșit și ție în întâmpinare.

Iar eu, minunându-mă, am spus:

— Și cine ești tu, dragul meu?

— Numele meu este Aflătot și am porecla Celce-estepestetot. Străbat întreaga lume, scotocesc prin toate ungherele, iscodesc faptele și vorbele fiecărui om; zăresc imediat ceea ce sare în ochi, iar ce este tainic cercetez și descopăr; pe scurt, nimic nu se poate întâmpla fără mine, datoria mea este să supraveghez totul: iar de vei merge în urma mea, te voi conduce în multe locuri tainice, în care altfel, de unul singur, nu ai nimeri niciodată.

4. Auzind eu astfel de vorbe, am început să mă înveselesc în sinea mea că am găsit o asemenea călăuză și l-am rugat să nu-și cruțe osteneala de a mă conduce prin lume. Iar el a răspuns, zicând: